

Софрон Петрович Данилов

Манчаары оџо эрдэџинээџитэ

Чоочо кулуба аймаџа Бытгааны Баһылай оџото Манчаары Баһылай, аџата өлөн хаалбытын кэннэ, ийэтинин иккиэйэџин олорбуттар эбит. Аџалара өлбүтүн кэннэ, Чоочо оџонньор, оччоџо дьахтарга сир суох диэн, күрүөтүн устан ылбыт, онон сирэ суох буолан хаалбыттар. Мас быһыһын тирбэџэлээн, киһи быраџан кэбиспитин оттооннор, ынахтарын иитэн олороллор. Хоноһо хоммот, ыалдыт сылдыџыбат. Саас, аһылыктара баранан, аччыктыылар. Тардара күөл балыга тахсыар тийбэџккэ баранар. Аџаларын туутунан, биир-икки туунан, балыктаан сииллэр. Сайыныгар аһылыктара ол. Манчаары бэрт көрсүө оџо буолан улаатан иһэр.

Биирдэ ийэтэ эмээхсин уон биэстээх уолугар этэр: "Бар, тукаам, абаџан аахха, кулуба оџонньордооххо, хааһы бурдуга бэрсээйэллэр, бар, көрдөс", - диир. Ол бириэмэџэ Чоочо баай наһаа байан, Тон Төнүргэстээх диэн түгэџэр мас тийбэт дирин күөлүгэр, чардаат ойбон аллартаран баран, аџыс хара мангаас ынаџы, биир хара мангаас атыыр оџуһу – тоџус сүөһүнү, Хоту дойдуга, Хоту биис ууһугар, ойуунунан алџатан, ууга ыттарбыт. Орто дойдуга үөскээбит, байбыт бэлиэтин биллэрэр аата ол диэн.

Сэттэ кыталык элэмэс сылгыны, кыталык элэмэс атыры атырдаан, үөһээ биис уустарыгар бэлэх биэрдэџим диэн, ону кыһынны күн кылбайа тахсар сиринэн, билинни Учур диэки үс үрүн танастаах, үүт хара аттаах дьонунан, үүт манган ураџаһынан омпуокаџа-сиибиктэџэ тиэрдэ кыйдатар. Итини эмиэ үс ойуунунан көтөхтөрөр. Үөһээ дойдуттан туттарыылаах ойуун буолар ол. Дьэ итигирдик байан олорбут киһи. Ханалас Чиэпчикэп, омпуокаттан ол сылгы төрүөџүн булан киирэн, босхо сылгыланан, байбыта үһү. Омпуока диэн – халын хаарга хагдарыйбат үрэх баһын ачата.

Ол курдук Манчаары кэллэџинэ, абаџата, арыт быыкаатык тар сыһа бэрдэртэрэр, иккитэ-үстэ эрэ күөскэ кутары. Арыт кэллэџинэ, үксүн: "Сол, кэлэ-кэлэ умналыыгын, киэр буол, таџыс бар!" – диэн ытар. Сэттэ уон бырыһыана холдьоџулан, отут-сүүрбэ бырыһыана бэриһиннэрэн, хас да сыл олорбуттар.

Дьэ, кэнники улаханлык мөџөн-ыххайан, ытата сыһан таһаарда. Итинтэн куруйан, оџо кэнникинэн киниэхэ сылдыџыбат буолан барда. Тиргэлээн, туһахтаан, куйуурдаан сиэн, киниэхэ сылдыџыбат, ыалдыттабат буолла. Онтон биирдэ баран:

- Абаџаа, мин сокуоннай сааспын туоллум. Бу миэхэ хайдах сир анамматый? Мин эмиэ ийэлээхпин, эмиэ ынахтаахпын, дьөссө ынаџым икки буолуон баџарабын, - диэбит.

Онно оџонньор:

- Эс, суох, кимтэн эйиэхэ дойдуну туура тутан биэрэбин.

Итинтэн хоргутан, Манчаары абаџатыгар Чоочоџо долуой сылдыџыбат буолар.